

Globalizáció, dezindusztrializáció és jó munkahelyek: Dani Rodrik budapesti előadásának tanulságai

Ricz Judit

DOI: 10.14267/VILPOL2026.04.07

Dani Rodrik, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által szervezett Humán Versenyképesség Vezetői Üzleti Konferenciáján (Human Competitiveness Executive Business Summit) a „Jó munkahelyek programja” (The Good Jobs Agenda) címmel tartott előadást 2026. június 10-én. A harvardi közgazdász ennek keretében azt elemezte, hogy a globalizáció és a technológiai fejlődés hogyan hat a munkaerőpiacra, és mit tehetnek ennek tükrében a szakpolitika-alkotók és döntéshozók a világ főbb régióiban, az Európai Unióban és konkrétan Magyarországon.

Az előadás kiinduló pontja a gazdasági, munkaerőpiaci dualizmus volt. A gazdaság (és társadalom) megosztottsága a huszadik századi fejlődő országok egyik jellegzetes vonása volt, és a fejlett technológiákat alkalmazó szűk „modern” szektor, valamint a rendkívül alacsony termelékenységgel jellemezhető, sokkal kiterjedtebb „hagyományos” szektor elkülönülésén alapult [1]. A duális gazdasági (és társadalmi) struktúrák felismerése is jelentős mértékben hozzájárult a fejlődésgazdaságtan mint külön aldiszciplína kialakulásához, a (neoklasszikus) főirányú közgazdaságtannal való szembeforduláshoz a huszadik század közepén.

Napjainkra azonban egyértelművé vált, hogy a fejlődés és alulfejlettség problémái nem csak a fejlődő országok kontextusában értelmezhetők, hiszen a fejlett és feltörekvő országokban is vannak olyan régiók és/vagy közösségek, amelyek nagyon hasonló „alulfejlettségi” kihívásokkal és azok halmozódásával szembesülnek. Ez azt jelenti, hogy kitágult a fejlődésgazdaságtan területi (és tartalmi) vetülete is, de egyúttal megváltozott annak viszonya is az időközben ugyancsak átalakuló közgazdaságtani főiránnyal is. Ez utóbbi napjainkra sokkal befogadóbb lett az olyan korábbi heterodox nézetekkel, mint az intézményi, politikai gazdaságtani iskola, de említhetnénk akár viselkedés-gazdaságtan, új gazdaságföldrajz, vagy közösségi választások irányzatát is. Nem jelent kivételt a főirányba való betagozódás tekintetében a fejlődésgazdaságtan, vagy tágban véve a fejlődés tanulmányok sem. Ennek alátámasztására elég Abhijit Banerjee, Esther Duflo és Michael Kremer 2019-es, vagy Daron Acemoglu, James A. Robinson és Simon Johnson 2024-es közgazdasági Nobel-díjára utalni, míg előbbieket a szegénységcsökkentés mikroszintű megközelítéséért, utóbbiak az intézmények (makro-)gazdasági jólétre gyakorolt hatásának kutatásáért kapták.

Visszatérve a gazdasági dualizmusra, a hagyományos győgmód a feldolgozóipari termelés felfuttatását célzó iparosítás volt, hiszen, ha a munkavállalók egyre termelékenyebb gyártási tevékenységeket végeznek, a bérek emelkednek, és a gazdaság általános termelékenysége nő, a gazdasági megosztottság csökken. Ugyanakkor, bár a gazdasági dualizmus napjainkra éppúgy megfigyelhető mind a fejlődő, mind a fejlett gazdaságokban, a feldolgozóipar ma már nem tud ilyen könnyű kiutat kínálni, hiszen az automatizálás és más, munkaerő-megtakarítást eredményező innovációk következtében már nem tud tömegesen munkahelyeket teremteni. A globalizációs és a technológiai fejlődés a foglalkoztatás dezindusztrializációjához vezetett, ami új fejlesztéspolitikai megoldásokat igényel (miközben a hagyományos receptek nem működőképesek, a fejlődésgazdaságtan és fejlesztéspolitikák majdnem egyévszázados meglátásaira és tapasztalataira napjainkban is építeni lehet és kell is).

Rodrik budapesti előadásában és a legújabb könyvében [2] (2025) is kritikusan elemezte napjaink globális kihívásaira adott főbb gazdaságpolitikai válaszait, elsősorban a klímaváltozás, a szegénység csökkentése és a demokratikus kormányzás helyreállításának új trilemmájára [3] fókuszálva. A megoldás kulcsát szerinte az erős középosztály és a jó munkahelyek jelenthetnék, ezeket azonban az új technológiai vívmányok (az automatizáció és robotizáció mellett egyre inkább a mesterséges intelligencia térnyerése) és dezindusztrializáció alapjaiban ássák alá. Mindezek tükrében amellet érvelt, hogy a gazdaságpolitikák teljes újragondolására van szükség, amelynek szükségszerűen része egy, a korábbi sikeres tapasztalatokra építő, de korszerűsített új iparpolitika is.

Az iparpolitika újragondolására több szempontból is szükség van (ld. Rodrik, 2004), miközben az egyik hangsúlyos elemet a gazdasági struktúrák szolgáltató szektor felé való eltolódása jelenti. Rodrik hangsúlyozta, hogy az új iparpolitikának a munkaerőt felszívni képes szolgáltató szektor termelékenységének növekedését kell céloznia, hiszen ez az egyetlen útja a jó munkahelyek teremtésének a huszonegyedik században. Ehhez a pénzügyi támogatások helyett a vállalatok együttműködését kell a középpontba állítani, azaz olyan kiegészítő szolgáltatások nyújtására kell helyezni a hangsúlyt, amelyek növelik a termelékenységet (koordináció és networking, menedzsment tréningek és szakképzés, üzleti szolgáltatások, szabályozási támogatások). Azaz a régi, nyerteseket kiválasztó iparpolitika helyét egy új, kísérleti és együttműködésen alapuló megközelítésnek kell átvennie, amelyben a helyi fejlesztés-orientált koalíciók és programok is szerepet kapnak. Miközben a mesterséges intelligencia terjedése értelemszerűen veszélyt jelent a munkaerőpiacra, egyben új lehetőségeket is kínál, ha jól használják, és nem a munkaerő kiváltását, hanem a termelékenységének növelését célozzák vele. Ehhez azonban a kormányzat, politikaalkotók és döntéshozók részéről is napjaink folyamatainak jobb megértésére és jelentős erőfeszítésekre van szükség.

Jól fémjelzi ezeket a változásokat a London Konszenzusnak (Besley et al, 2026) nevezett új gazdaságpolitikai paradigma, amelynek megalkotásához felsorakozott Rodrik mellett számos vezető és világhírű közgazdász, és amely végérvényesen felválthatja a Washingtoni Konszenzust és annak módosított változatait (ld. például poszt-Washingtoni Konszenzus). Az új megközelítés szándékosan nem a gazdasági reformok ún. „bevásárló listáját” tartalmazza, hanem öt

olyan alapvető irányelvet fogalmaz meg, amelyek helyi kontextushoz szabott alkalmazása előremutató lehet a fenntartható és befogadó fejlődés tekintetében a huszonegyedik században:

1. a jóllét (wellbeing) kulcsszerepe; 2. a növekedés helyhez kötött és dinamikus megközelítése; 3. az ellenállóképesség (resilience) növelése (a multidimenzionális sérülékenység csökkentése); 4. a jó politika központi szerepe; 5. a működőképes állam, jó állami kapacitások.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Rodrik rendkívül kiterjedt és szerteágazó munkásságának középpontjában a globalizáció, a piaci teljesítmény, az intézmények és a gazdasági fejlődés társadalmi vetülete egyszerre jelenik meg, miközben kifejezetten célozza, hogy a klasszikus fejlődéstani megközelítésekhez híven társadalmi és gazdaságpolitikai relevanciával bírjon (Rodrik, 2008, 2011, 2015, 2025, 2026). Talán nem túlzás azt állítani, hogy napjainkra Rodrik egyike azoknak a globális hatással bíró heterodox közgazdászoknak, akiket az időközben átalakult és kiszélesített közgazdaságtani főirány is befogadott (és személyes véleményem szerint a következő években akár a közgazdasági Nobel-díj várományosa is lehet).

Jegyzetek

[1] Ld. Arthur Lewis 1954-es korlátlan munkaerő-kínálatról szóló elméletét, amely a munkaerő piaci dualizmust írta le. Lewis a fejlődő országok gazdasági problémáinak és elmaradottságának kutatásáért Arthur Lewis 1979-ben Közgazdasági Nobel-díjat kapott, Theodore W. Schultz amerikai közgazdással megosztva.

[2] 2025. novemberében jelent meg „Közös jólét egy megosztott világban: új közgazdasági megközelítés a középosztály, a világ szegényei és éghajlatunk számára (Shared Prosperity in a Fractured World: A New Economics for the Middle Class, the Global Poor, and Our Climate) címmel, a Princeton University Press gondozásában.

[3] A rodriki hagyományos (globalizációs) trilemma szerint a nemzetállami szuverenitás, a mélyreható gazdasági integráció (hiperglobalizáció) és a demokratikus kormányzás egyszerre nem létezhetnek, egy ország egyszerre legfeljebb kettőt választhat a három közül (Rodrik, 2011).

Hivatkozások

Besley, T., Bucelli, I. & Velasco, A. (szerk.) (2026): *The London Consensus. Economic Principles for the 21st Century*. London: LSE Press.

Rodrik, D. (2004): *Industrial policy for the twenty-first century. Industrial policy for the twenty-first century*. Discussion Paper No. 4767. Centre for Economic Policy Research CEPR.

Rodrik, D. (2008): *One economics, many recipes: globalization, institutions, and economic growth*. Princeton – Oxford: Princeton University Press.

Rodrik, D. (2011): *The globalization paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. Oxford: Oxford University Press.

Rodrik, D. (2015): *Economics Rules: The Rights and Wrongs of the Dismal Science*. New York: W.W. Norton.

Rodrik, D. (2025): *Shared prosperity in a fractured world: a new economics for the middle class, the global poor, and our climate*. Princeton – Oxford: Princeton University Press.

Rodrik, D. (2026): On productivism. *Economics and Business Review* 12(1), 9-28. <https://doi.org/10.18559/ebr.2026.1.3121>